

TÜRKİYE' DE GENÇLİĞİN SAĞLIK SORUNLARI

Prof.Dr.Fethi DOĞAN*

ÖZET

Risk altında bulunan sağlık sorunları bireyin içersinde yer aldığı yaş ve cins grubuna göre değişiklik gösterirler. Gençlik yaş grubu, sosyal bilimlerde kabul gördüğü şekliyle, 15-24 yaşları arasında yer almaktadır. Bu yaş gurubunda görülen ölümlerin sıklık sırasına göre ilk beş sebebi ile, bu yaş grubunda görülen fizik ve ruhsal sorunların neler olduğu bu araştırmada ele alınmıştır. Ölüm sebeplerine ait kayıtlama sistemi sağlıklı olduğundan, güvenilir kaynaklardan bilgi toplanmış olup, sıklık sırasına göre, görülen ilk beş ölüm nedeni ; trafik kazası dahil bütün kazalar, kalp hastalıkları, intiharlar, habis urlar ve serebro-vasküler hastalıklardan oluşmaktadır. Fiziksel ve ruhsal şikayetlerden oluşan gençlik hastalıkları ise, hastalık kayıtları sağlıklı tutulmadığından, ancak özel araştırmalara dayalı olarak edinilebilmiştir. Bu sonuçlara göre bulgularan kronik hastalıklar ; tüberküloz, kansızlık, astım ve kalp hastalığıdır. Akut hastalıklar ise; cinsel sağlık sorunları, ruhsal bunalım, ağız-diş sağlığı sorunları, üst solunum yolu enfeksiyonu ve kızlarda ağrılı adet gibi şikayetlerden oluşmaktadır. Psikososyal şikayetlerin de bu yaş gurubunda yoğun olarak yer aldığı görülmüş olup, bunlar ; yorgunluk, uykusuzluk, baş ağrısı, kilo sorunu ve beslenme sorunu olarak belirlenmiştir.

* E.Ü.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.B.D.

GİRİŞ

Bireyin hasta olması ve / veya ölmesi riski doğumun ilk gününde en yüksek düzeyde olup, bir aylık bebek yaşına ait ölümlerin % 60-70 düzeyi doğumun ilk gününe aittir. Bir yaş çocukluğu içinde ise ölümlerin % 50-60 düzeyi doğumdan sonraki bir aya aittir. Şu halde bireyin ölüme en yakın olduğu dönemler doğuma en yakın olduğu dönemlerdir. Dört yaş sonuna kadar ölüm riski azalır ve beşinci yaşta azalmış bir düzeye oturarak seyrini sürdürür. Bu yüzden 5 yaş altı ölüm hızları gelişmişliğin bir ölçütü olarak karşılaştırılan ölçütlerdendir. Ölüm hızının (Mortality Rate) en düşük olduğu yaş guruplarından birisi olarak 15-24 yaş gurubu, fiziki vücut direncinin en yüksek olduğu bir dönemdir. Refah seviyesinin ve gerekse bütün sağlık ölçütlerinin en düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde bile ölüm hızının en düşük bulunduğu yaş gurubu 15-24 yaşları kapsayan gençlik gurubudur. Bu tür ülkeler nüfusun çocukluk ve gençlik dönemlerine toplanması ve yaşlılık ölümlerinin de çok olması sebebiyle, “ genç toplumlar ” olarak nitelendirilirler.

Mortalitye hızları düşük olmakla birlikte genç yaş gurubunun oldukça yoğun sağlık sorunları mevcuttur. Fizik ve fizyolojik yapısı hızla gelişen bireyin oryantasyon sorunları büyürken, ruh sağlığını sürekli sarsan psikolojik, sosyolojik ve psiko-sosyal sorunlar da şiddetli bir baskı yaratabilmektedir. Bu durumda gençlik dönemi ; hayatın en güzel, en ilginç, en unutulmazlarla dolu, en yoğun duyguların yaşandığı, en çok problemlerin edinildiği ve daha bir çok “ en ” lerin yer aldığı bir dönemdir. Bu araştırmanın amacı; en yakın döneme ait istatistik kayıtları ve araştırmaları inceleyerek Türkiye’deki 15-24 yaş gurubu gençliğinin fazlalık sırasına göre ilk beş sıradaki ölüm sebebini belirlemek ve aynı zamanda bu yaş gurubunda görülen fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarını da tespit etmektir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Ölüm istatistiklerini edinmek için devlet istatistik enstitüsü yayınları başta olmak üzere, Sağlık Bakanlığı ve diğer sağlık kurumlarının yayınları, hastalık istatistiklerini edinmek için ise, bu konulardaki özel araştırma yayınları incelenmiştir. Yıllar arası mukayeselerde dağılım istatistikleri, regresyon, korelasyon ve anlamlılık testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

15-24 Yaş gurubundan oluşan genç gurupta ölüm hızlarının verildiği tablo 1’ in bilgileri 1998 yılına ait olup, Sebebe Özel Orantılı Ölüm Hızları (SÖÖH) ile Yaşa Özel Orantılı Ölüm Hızları (YÖÖH) birlikte sunulmuşlardır.

15-24 yaş gurubu toplamının Mortalite hızı % 2.4’ tür. Cins dağılımında ise bu hızlar; erkeklerde % 2.7 ve kadınlarda % 1.9’ dur. Bu yaş gurubu erkekleri kadınlardan dağa fazla ölmektedirler. Ancak, her iki cinsinde bu yaş gurubundaki ölümleri oldukça az görülmektedir. SÖÖH hesaplamalarında en sık rastlanan beş ölüm nedeni belirlenmiş ve ölüm hızları tablo : 1’ de gösterilmiş olup, bu yaş gurubunun en sık rastlanan ölüm nedeni kazalardır. Trafik kazası da dahil bütün kazalardan ölüm bu yaş gurubundaki ölümlerin % 27’ sini oluşturarak yüksek hız vermektedir. Erkek ölümlerinin % 31’ i ve kadın ölümlerinin % 19.2’ si kazalar olduğuna göre, erkeklerin

kadınlara nazaran daha çok kaza ölümü geçirdikleri anlaşılmaktadır. İkinci sırada sık ölüm nedeni olan kalp hastalıkları bu yaş gurubu ölümlerinin % 16.5’ i dir. Erkeklerde % 14.1 ve kadınlarda % 21.1 olduğuna göre, kadınlar bu yaşlarda erkeklerden daha çok kalp ölümü yansıtmaktadırlar. Üçüncü ölüm nedeni olan intiharlar ise bu yaş gurubu ölümlerinin % 16’ sını oluştururlar. Erkeklerde gözlenen % 11.9 hızına karşılık kadınlarda % 23.8 gözlenmiş olması, bu ölüm nedeninin de fazlasıyla kadın cinsini tuttuğunu işaret etmektedir.

Dördüncü ölüm nedeni olan Habis urlar, yaş gurubu ölümlerinin % 8.3’ ünü ve beşinci ölüm nedeni olan Seregro-vasküler (beyin-damar) hastalıkları ise yaş gurubu ölümlerinin % 5.7’ sini teşkil ederler. Her ikisinin de erkek – kadın hız dağılımları fark görülmeyecek düzeyde yakın gözlenmiştir.

Ülkemizde intiharların bu yaş gurubunda üçüncü sıklık sırasında yer alması ilginçtir. Bu yaş gurubu intiharların özellikle erkeklere oranla kızlarda 2 misli sıklıkta görülüşünün önemli bir sebebi de karşı cins ilişkilerindeki baskıcı tutumlardan kaynaklanıyor olmasıdır. Tablo 2’ de 1989-1998 yılları arasında Türkiye’deki intiharların yaş gurubu dağılımı verilmiştir. İncelenen 10 yılın tamamında da bütün yaş gurupları arasında en yüksek intihar hızına sahip bulunan bu yaş gurubu, bütün yaş gurupları toplamının % 30-35’ini oluşturmaktadır. Dikkati çeken bir diğer özellik ise, intiharların 1989’ dan 1998’ e gelişte sürekli artmakta olduğudur. Bu artış Grafik : 1’ de yansıtılmış olup, artış ilişkisi $r = 0.901$ düzeyinde yüksek gözlenmiştir.

15 – 24 Yaş grubu en sık rastlanan beş ölüm sebebini yansıtan tablo 1’ in belirlediği bir başka bulgu ise, bu yaş grubundaki ölümlerin % 73,5’ inin bu beş sebepten oluştuğudur.

Hastalık istatistiklerinin ülke çapında sağlıklı izleme ve yansıtma kaynaklarına sahip bulunmaması sebebiyle morbidite hızlarına ait veriler özel araştırmalardan sağlanmaktadır. 15 – 24 Yaş grubunda sık rastlanan kronik hastalıklar ; tüberküloz, kansızlık, astım, kalp hastalığı ve beslenme bozukluklarıdır. Akut hastalıklar olarak; cinsel sağlık sorunları, ruhsal bulanım, ağız-diş sağlığı şikayetleri, üst solunum yolu enfeksiyonları, kızlarda ağrılı adet, saçta yağlı kepeklenme (sebore) ve yüzde sivilce sorunları yansıtılmaktadır. Psikososyal sorunlar olarak ise ; yorgunluk, uykusuzluk, baş ağrısı, kilo sorunu ve beslenme sorunları öne çıkmış bulunmaktadır. (1, 2, 5, 7, 8, 9)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Türkiye’de 15-24 yaş grubu gençlerin ölüm sebeplerinden ilk beş sırada yer alanları trafik kazası dahil bütün kazalar, kalp hastalıkları, intiharlar, habis urlar ve serebro – vasküler hastalık ölümleridir. İlk yardım bilgisi ve acil müdahale eksikliği sebebi ile kaza ölümlerinin çok yüksek olduğu düşünülmektedir. Kalp hastalıklarının yüksek mortalite hızı vermesinde, kalp hastalığının major risk faktörleri konusunda toplum eğitiminin eksikliği ve toplum taraması çalışmalarının yapılmayışı belirtilebilir. İntiharlar ise; bütün yaşlardaki intihar ölümlerinin % 30 – 35 düzeylerini işgal ettiğine göre çok yüksektir. Yıllar itibariyle anlamlı bir artış da gösterdiğine göre, gençlerimizin psikososyal sorunları artarak gelmekte ve tehlike büyümektedir. (3, 4, 6,) .

Türk gençliğinin sağlığı ve özellikle ruh sağlığı ile daha yakından ilgilenmek gerektiği bu çalışmada anlaşılmış bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Bilgel N : Gençlik ve Kazalar. III. Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri.
- Bumin MA : Gençlik döneminin morbidite ve mortalite sorunları. III.Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri.
- DİE : Türkiye istatistik yıllığı, 1999. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000, Ankara
- DİE : İl ve İlçe Merkezinde Ölümler, 1998. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2002, Ankara.
- Gülçecek S, Sabuncu H, İşsever H : Üniversite hazırlık öğrencilerinin beslenme özellikleri, III.Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri.
- Onur B : Ergenlik Psikolojisi, Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd.Şti, Ankara, 1997.
- Örkün M, Yolsal N, Aslan V, Özden Y : Gençlerde intihar girişimleri. III.Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri.
- Sofuoğlu S : Gençlerin ruhsal problemleri, III. Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri
- Topgöz P, Çelik F, Davran Ş, Saka G : Diyarbakır sanayi bölgesinde çalışan çırakların beslenme durumları. III. Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993, Kayseri.
- Yardımcı E İnce N, Hapcıoğlu B, İşsever H : Öğrenim gören gençlerimizin sağlık sorunları. III. Halk Sağlığı Günleri, 5-7 Mayıs 1993 , Kayseri.

EKLER:

TABLO 1: TÜRKİYE’ DE 1998 YILINDA 15 – 24 YAŞ GRUBU GENÇLERİN İLK BEŞ SIRADA YER ALAN ÖLÜM SEBEPLERİ
(Yaşa ve Sebebe Özel Orantılı Ölüm Hızları)

		TOPLAM	%	ERKEK	%	KADIN	%
1998YILI TOTAL ÖLÜM		175 429	100	100 272	57.2	75157	42.8
1998 YILI 15-24 YAŞ ÖLÜMÜ		4137	2.4	2723	2.7	1414	1.9
SIRA NO	ÖLÜM SEBEPLERİ						
1	TRAFİK AZASI DAHİL DİĞER BÜTÜN AZALAR	1117	27.0	845	31.0	272	19.2
2	ALP HASTALILARI	684	16.5	385	14.1	299	21.1
3	İNTİHAR	661	16.0	325	11.9	336	23.8
4	HABİSLER (ANSER)	343	8.3	207	7.6	136	9.6
5	SEREBRO – VASKÜLER HAST.	234	5.7	157	5.8	77	5.4
Beş Ölüm Sebebi Toplamı		3039	73.5	1919	70.5	1120	79.2

TABLO 2 1989-1998 YILLARI ARASINDA YAŞ GRUPLARINA GÖRE İNTİHARLAR

Toplam Yıl	Yaş Grubu								
		15	15-24	25-34	35-44	45-54	55+		
1989	Sayı	1 172	48	329	231	143	137	284	
	%	100.0	4.1	28.1	19.7	12.2	11.7	24.2	
1990	Sayı	1 357	48	423	296	209	148	233	
	%	100.0	3.5	31.2	21.8	15.4	10.9	17.1	
1991	Sayı	1 228	42	365	268	191	134	228	
	%	100.0	3.4	29.7	21.8	15.6	10.9	18.5	
1992	Sayı	1 167	54	387	241	162	118	205	
	%	100.0	4.6	33.2	20.7	13.9	10.1	17.5	
1993	Sayı	1 229	70	401	254	190	113	201	
	%	100.0	5.7	32.6	20.7	15.5	9.2	16.3	
1994	Sayı	1 536	56	495	325	236	154	270	
	%	100.0	3.6	32.2	21.2	15.4	10.0	17.5	
1995	Sayı	1 460	52	500	320	220	139	229	
	%	100.0	3.6	34.2	21.9	15.1	9.5	15.6	
1996	Sayı	1 815	68	653	390	252	181	271	
	%	100.0	3.7	36.0	21.5	13.9	10.0	14.9	
1997	Sayı	1 990	129	700	452	263	156	290	
	%	100.0	6.5	35.2	22.7	13.2	7.8	14.5	
1998	Sayı	1 890	66	661	418	306	193	246	
	%	100.0	3.5	35.0	22.1	16.2	10.2	13.0	

GRAFİK 1 TÜRKİYE’DE 1989- 1998 YILLARI ARASINDA. 15-24 YAŞLARI ARASINDA İNTİHARLARIN DAĞILIM GRAFİĞİ.

